

यांचेशिवाय नमस्कार तो कोणाला करायचा? विभिन्न क्षेत्रातील निरामय प्रसिध्दी लाभलेले कऱ्हाडे

अवधूत हर्डीकर

आध्यात्मिक क्षेत्र आणि वेदविद्या या क्षेत्रातील नामवंत कऱ्हाड्यांची माहिती या अंकापासून 'संपर्क'च्या वाचकांसाठी क्रमशः प्रकाशित करित आहोत.

अनेक क्षेत्रांमध्ये प्रथम म्हणून मान्यवर कऱ्हाडा व्यक्तिमत्वांचा परिचय आपण आता करून घेणार आहोत. ही माहिती करून देणारा कुजबुजीच्या स्वरूपात, अनेकांच्या टीकेचा विषय होतो. कौतुक तर कोणत्याही कोपऱ्यातून नसते. त्यामुळे अनेकदा वाटते की या माझ्या समाजाला सुद्धा द्वेषाची लागण झालेली आहे का काय? तसे किंकीतसे मला वाटले तरी मी केव्हाही या लेखनातून निवृत्ती घेईन. रत्ने केवळ निर्माण होऊन भागत नाही ती आमच्या जवळ अधिक मोलाची आणि मानव्याला जवळ करणारी आहेत. याचे स्मरण, ज्ञान, माहिती असावी लागते. आपल्याकडे प्रत्येक कऱ्हाडा ब्राह्मण संघाने, निदान त्यांच्या कार्य क्षेत्रांमध्ये असलेल्या नामवंत गुणवंतांची त्यांच्या योगदानासह माहिती असलेली डिरेक्टरी जवळ बाळगणे, हे एक कार्य म्हणून हातात घ्यायला हवे आहे; आणि अशा गुणवंतांचा परिचय करून देणारे लिखाण सतत लोकांसमोर आणणे आवश्यक आहे. निदान प्रत्येक घराने आपल्या घरातल्या गुणवान व्यक्तींची माहिती लिखित स्वरूपात जपून ठेवणे व राखणे हे आवश्यक असते.

१) आता ज्यांचा परिचय आपण करून घेणार आहोत ते त्यांच्या त्यांच्या क्षेत्रात सर्वप्रथम होते. यांचा परिचय ही व्यक्ती अधिक मोठी का ती व्यक्ती अधिक श्रेष्ठ? तसेच काळाच्या ओघाने ही आधीची व ती नंतरची अशा प्रकारचा विचार न करता सामान्यपणे आपल्या वेबसाईटवर असलेलाच क्रम येथे अनुसरित आहे. www.thekarhaadaa.org ही सर्वच व्यक्तिमत्त्वे आम्हाला वंद्य आहेत. आता क्रमशः यांचा परिचय घेऊ'

१- संस्कृत करिता त्यावेळच्या मॅट्रिकच्या परीक्षेमध्ये पहिला व दुसरा येणाऱ्याला दरमहा अठरा व बारा रु. अशा दोन स्कॉलरशिप इ.स. १८६५ पासून सुरू झाल्या. ही स्कॉलरशिप बहुमोल होती. त्यावेळी साधारणपणे एकतोळा सोने अठरा रुपयांत यायचे आणि या पैशामध्ये एका विद्यार्थ्याचा चरितार्थ उत्तम चालायचा. स्कॉलरशिप सुरू झाल्याच्या पहिल्याच वर्षी श्री. यशवंत वासुदेव आठल्ये, या रत्नागिरीच्या विद्यार्थ्याने ती पहिली स्कॉलरशिप पटकावली.

२. श्री शशिकांत काशिनाथ आठल्ये तथा आठल्ये गुरुजी हे सतत पंधरा वर्षे आमदार म्हणून निवडून आलेले गृहस्थ लोकप्रतिनिधी कसा असावा याचा उत्तम नमुना होता. त्यावेळी रत्नागिरी व सिंधुदुर्ग हे दोन जिल्हे नव्हते. ज्या भागातून आपण निवडून येतो, तोच तालुका

नव्हे तर पंधराशे गावांचा त्यावेळचा संपूर्ण रत्नागिरी जिल्हा पायी फिरून काढलेला पहिला लोकप्रतिनिधी. खाकी चड्डी व शर्ट हाच वेष. आमचे गुरुजी अत्यंत निःस्वार्थी, तत्वांना चिकटून असलेले, कोणत्याही व्यक्तीचे खोटे स्तोम माजवणाऱ्या संस्कृतीला शरण न जाणारे, जबाबदारीची पूर्ण जाणीव असणारे, त्यांचा प्रमाणिकपणा हाच त्यांचा वीक पॉईंट होता. लोकांचा नेता बनण्यासाठीचे सर्व आवश्यक गुण त्यांचेजवळ एकवटले होते. एस्.टी.वर बोजे चढविण्यापर्यंत त्यांनी आमदार असतांनाही गरिबांना मदत केली. माझ्या साहित्यातला असा आमदार पहिलाच! आणि एकमेव!

३) एकमेव भास्कर पहिला स्वरभास्कर भास्कर बुवा बखले-

- संगीताच्या क्षेत्रांमध्ये 'प्रसिद्ध घराणी' ग्वाल्हेर, जयपूर व आग्रा. यातल्या एकेका घराण्याची स्वतंत्र शैली! अभ्यास करतांनाच अनेकांचे जीव मेटाकुटीला येतात. मग त्याच घराण्याचा गर्व करून जीवनभर रहातात. स्वतःच्या घराण्यांचे अभिनिवेश बाळगून इतर घराण्यांचा द्वेष सुरू होतो. भास्करबुवा ही पहिली व्यक्ती की ज्यांनी या तिन्ही घराण्यांची शैली मोठ्या कष्टाने, मेहनतीने एकाच जीवनात आत्मसात केली. घराण्यांच्या क्षेत्राच्या बाहेर जाऊन संगीताचे सौंदर्य-सर्वसामान्यांच्या दारापर्यंत आणले. ते नसते तर आजचे मराठी नाट्यसंगीत म्हणून जे काही आहे, त्याचा जन्मच झाला नसता. केशरबाई केरकर, बालगंधर्व, कृष्णराव फुलंब्रीकर, गोविंदराव टेंबे, बापू साहेब केतकर असे नामांकित विद्यार्थी त्यांनी घडविले. खऱ्या संगीत तज्ञांनी त्यांना देवगंधर्व म्हटले. पु.ल. देशपांडे यांनी त्या काळच्या प्रसिद्ध लाभलेल्या गवयांच्या गुणांची चर्चा करून भास्कर बुवा बखल्यांचे, त्यांच्या गुणांचे उदंड कौतुक केले. त्यांना श्रेष्ठ ठरविले. वामनराव देशपांडे यांचे घराण्यांनीही त्यांना श्रेष्ठ गायक मानले. यांनीच राजे राजवाड्यांकडे बंदिस्त असलेली गायकी सार्वजनिक केली आणि गायकीतल्या सौंदर्याचा आणि स्वरांच्या श्रीमंती जोपासनेचा परिचय करून दिला.

४) श्री.सी.एस. बावळे, I.C.S.

भारतीय रेल्वेचे पहिले कमिश्नर म्हणजे मुख्य; सी.एस. बावळे हे एम्.सी.एस. बुद्धिमान गृहस्थ होते.

५) डॉ कमला भागवत-

भारताची पहिली स्त्री- शास्त्रज्ञ डॉ. कमला भागवत. कशेळीच्या ख्यातनाम भागवत घराण्यातली. गेली ९०० वर्षे. हे घराणे विद्वत्तेकरीता प्रसिद्ध आहे. डॉ. कसला भागवत, दुर्गा भागवतांची बहीण! राजाराम शास्त्री भागवतांच्या घराण्याच्या त्यांनी सोहनीशी विवाह केल्याने नंतर त्या कमल सोहनी म्हणून प्रसिद्ध झाल्या. तरी त्यांचा वंशदाय कऱ्हाडाच होता. यांचे पूर्वज पं गोविंदजी भागवत हे अध्यात्म व योगविद्या संपन्न पुरुष! त्यांचे दर्शन घेण्यासाठी शियाहार राजा भोज ११९३ साली कशेळीत आला होता. डॉ. कमला भागवत दि. ४.९.१९९७ ला त्या निवर्तल्या.

६) श्री. भा.रा. भागवत : मराठीमध्ये लहान मुलांकरिता रोचक लिखाण करणारे म्हणून भा.रा. भागवत प्रसिद्ध होते. पावणे दोनशेच्या वर लहान मुलांसाठी पुस्तके लिहिली. लहान मुलांचे साहित्य निर्माण करणाऱ्या साहित्यिकांच्या पहिल्या संमेलनाचे भागवतच अध्यक्ष होते. फास्टर फेर्गे हा त्यांनी निर्माण केलेला काल्पनिक लहान मुलांचा हीरो लोकाप्रिय झाला.

७) श्री. सखाराम हरिश्चंद्र भाटवडेकर तथा सावेदादा :

ख्यातनाम स्टिल फोटोग्राफर आणि त्यासाठीची साधने उपलब्ध करून देणारे सावेदादा यांचा स्टुडिओ मुंबईच्या केनेडी ब्रिजजवळ होता. पहिली भारतीय फिल्म तयार करणारे ही त्यांची ख्याती. नोव्हेंबर १८९९ मध्ये त्यांनी 'द रेसलर' व 'मॅन अँड मंकी' अशा दोन डॉक्युमेंटरीज प्रसारित केल्या.

८) डॉ. आर्.जी. भाटवडेकर - 'भारतीय रेल्वेचा हिरा'

ख्यातनाम धातुविद्या विशारद आणि भारतीय धातुविद्येसंबंधी विचार करणारी पहिली असोसिएशन स्थापन करणारे भाटवडेकर, लंडनच्या रॉयल इन्स्टिट्यूट ऑफ मेटलर्जीचे फेलो होते. भारतीय रेल्वेच्या पब्लिक सर्व्हिस कमीशनचे ते पहिले अध्यक्ष होते. टाटा कंपनीचे ते धातुविषयक समुपदेशक सल्लागार तसेच किलॉस्कर कंपनीचेही! भारताच्या दूरदृष्टीच्या गुणास प्रधानमंत्र्यांनी -लाल बहादूर शास्त्री यांनी भाटवडेकरांना भारतीय रेल्वेचा हिरा म्हणून गौरवले.

९) पूज्यश्री चक्रपाणी तथा चांगदेव राऊळ - फलटण, द्वारका

आश्विन शुद्ध नवमी, सन ११२१ या दिवशी चक्रपाणी राऊळ यांचा जन्म फलटणला झाला. 'फलेठाणी कराडेचिया ब्राह्मणाचिया घरी जन्म जाहला.- हा लीळा चरित्र एकांक या प्रख्यात ग्रंथातली पहिलीच ओवी. संतश्री ज्ञानेश्वर महाराजांपूर्वी कांही दशके आधी त्यांचा जन्म झाला. हे महान योगी, पहिले कृतिशील संत, महानुभाव पंथ संस्थापक, 'बावन्न महा योग्यांचे परम-गुरू! यांनी अनेकांना अध्यात्म व योगविद्येत दीक्षा दिली जातिविरहीत समाजाची पहिली कल्पना ज्यांनी हिरीरीने मांडली आणि आचरणात आणली. असा हा सर्वश्रेष्ठ संत आमच्या वेबसाईटवर Karhaadaa inheritance या शीर्षकाखालील लेखात त्यांचे विषयी अधिक माहिती आहे.

१०) श्री. वासुदेव गोपाळ चिरमुले - सातारा.

'सर्वदृष्टीने' सदगुणांचे आदर्श म्हणून, धाडस आणि जोखीम घेऊन कार्य करणारे, क्रांतदर्शी आणि विकासाची सत्त्वगुणसंपन्न स्वप्ने प्रत्यक्ष कार्यवाहीत आणण्याची दुर्दम्य शक्ती, अथकपरिश्रम, अमर्याद उत्साह, चिकाटी आणि सूक्ष्मग्राही लखलखीत बुद्धिमत्ता यांच्या या ऐश्वर्यशाली गुणांमुळेच स्वतःचे नाव धन्य केलेली, भांडखोरपणा-उणीटुणी काढणे, कट-कारस्थाने करून एखाद्याला शत्रू समजून त्याला निष्क्रम करणे या सारख्या गोष्टींमध्ये रस नसलेली अशी उच्च मानवीय गुणवत्ता लाभलेली अनेक व्यक्तिमत्त्वे कऱ्हाडा समाजात होऊन गेली. त्यातलें हे एक रत्न! विमा व्यवसायात कार्यरत असलेली पहिली विश्वासू विमा-कंपनी आणि युनायटेड वेस्टर्न बँकेसारखी बँक यांनी निर्माण केली. सेमिनार मध्ये बोलण्यातच न राहिलेला असा वस्तुस्थितीत असणारा खरा-खुरा आर्थिक विकासाचा पाया दूरदृष्टीच्या या व्यक्तीने घातला. यांच्या नावाचा एक लाख रुपयांचा वार्षिक पुरस्कार दिला जातो. त्या मानकऱ्यात डॉ. मनमोहन सिंग, डॉ. रघुनाथ माशेलकर अशा नामवंत व्यक्ती आहेत. बाह्यवेष एकदम साधा पण अंतःकरण

हिमालयाची उंची गाठलेले असे हे व्यक्तिमत्त्व!

११) श्री. सखाराम गणेश देऊस्कर, कलकत्ता (१८६९-१९१२)

'हिपवाद' या कलकत्त्याहून प्रसिद्ध होणाऱ्या बंगाली भाषेतल्या दैनिक वृत्तपत्राचे संपादक - बंगाली न्यूज पेपरचे पहिले महाराष्ट्रीय संपादक. मूळचे राजापूर तालुक्यातल्या भालावली गावचे हे असावेत. कलकत्त्याच्या मान्यवर लोकांतले एक अग्रणी .

आपल्यातली एक सदगुणी व्यक्ती दूर बंगालमध्ये, कलकत्त्याला बंगाली - दैनिकाची संपादक म्हणून कार्य करित होती, ही अनेकांना बातमी वाटेल... पण अशा अनेक कर्तबगार - सदगुणी कऱ्हाडा व्यक्ती महाराष्ट्राबाहेर उत्तरेकडे सन्माननीय, आदरणीय ठरल्या त्या त्यांच्या आंतरिक सदगुणांमुळेच जातां जातां अशा लोकांची केवळ नामावळी बघू! ही नावे वाचूनच आपण रोमहर्षित होतो. कऱ्हाडा समाजातील अनेक नामवंत उत्तर भारतात अनेक ठिकाणी पसरलेले दिसतात. तिथल्या सामाजिक, सांस्कृतिक व राजकीय विचारांच्या उन्नयनाला सर्व काळासाठी आणि कोणत्याही देशात, व्यक्तीला आतूनच श्रीमंत करणाऱ्या त्यांच्या पिढीजात संपन्न विचारांमुळे महाराष्ट्रा बाहेरही सत्कीर्ती मिळवून ती आजतागायत राखणारे हे सर्व लोक होते. सर्व काळासाठी, कोणत्याही देशामध्ये टाळता आले तर बरे; अशी कीर्ती या लोकांची कधीही नव्हती.... अशा अनेक लोकांपैकी काही थोड्याच लोकांची 'पुण्यस्मरणे' आज येथेच करू.

भारतरत्न श्री. गोविंद वल्लभ पंत पराडकर हे गढवालचे. भारताचे गृहमंत्री म्हणून होते, पण त्याही पूर्वी ते पूर्वीच्या बृहत् उत्तर प्रदेशाचे

With Best Compliments from.

**Reindeer
Apparels**

for
jerkens and jackets

Manini Gurjar

1275, Shukrawar Peth,
Neha Apartments,
Subhash Nagar, L.No. 6,
Pune - 411 002

Phone : 020-24476336, 24483225

Fax : 020-24454787

E-mail : dispomed@vsnl.com

मुख्यमंत्री म्हणून होते. त्यावेळच्या गुजराथसह महाराष्ट्र राज्याचे मुख्यमंत्री श्री. बाळ गंगाधर खेर अशा दोन श्रेष्ठ व्यक्ती. कऱ्हाडा समाजाने एकाच वेळी दोन मोठ्या राज्यांच्या मुख्यमंत्री म्हणून दिल्या आहेत. त्यावेळी लाख-दीड लाख एवढीच एवढीच कऱ्हाडा समाजाची लोकसंख्या होती. एका छोट्या समाजाचे गुणात्मक आणि संवादात्मक मोठे ठरलेले योगदान! हे पराडकर घराणे मूळचे कोतापूर - ता. राजापूर इथले. जयराम हा त्यांचा पूर्वज उत्तरेस गेला आणि गढवालला स्थायिक झाला.

- बनारसला 'आज' या हिन्दी दैनिकाचे सर्वलोक मान्यवर असे संपादक, बाबुरावजी पराडकर, ज्यांच्या नावाचें 'पराडकर-भवन' बनासर रेल्वेस्टेशनच्या बाहेर डौलाने उभे आहे, ते बनासरचे. श्री. लक्ष्मण नारायण गर्दे हे तसेच एक नामवंत पत्रकार. गोरखपूरच्या कल्याण या मासिकाच्या दहाव्या वर्षी म्हणजे १९३५ साली प्रकाशित झालेला योग विषयावरचा, विशेषांक त्यांनी संपादित केलेला आहे. उत्तर प्रदेशाच्या, हिन्दी पत्रकारिकेत ज्यांना 'त्रिमुनी' म्हणजे 'तीन ऋषी' म्हणून सन्मान आहे. त्यातले दोघे 'पराडकर' आणि 'गर्दे' हे कऱ्हाडा ब्राह्मण होते. तिसरे उत्तर प्रदेशचेच एक गृहस्थ होते त्यांचे नाव अंबिका प्रसाद वाजपेयी हे तिथेही श्री सखाराम गणेश देऊस्करांचे शिष्य हे तिथेही 'संपादकाचार्य' म्हणून हिन्दी पत्रकारितेत गौरविले जातात. राजस्थानात 'कोटा' या शहरातला 'राष्ट्रदूत' या प्रख्यात हिंदी दैनिकाचे संपादक श्री. आनंद लक्ष्मण खांडेकर, यांनी काल-परवां पर्यंत ही परंपरा चालवली. झाशी संस्थानचे अधिपती नेवाळकर व त्यांचे घराणे; तांबे घराणे, ग्वाल्हेरचे गुण्ये हे घराणे, गुणा - राजस्थान इथले डॉ. ताटके या प्राण्यात सर्जन असलेल्या व्यक्तीचे घराणे; इंदोरची. सरवटे आणि मोघे ही घराणी, कानपूरचे ख्यातनाम इतिहासकार श्री. श्रीनिवास हर्डीकरांचे घराणे, जबलपूरचे नवाथे, गोळविलकर, सागरचे सीतारामपंत खेर, सुधाकरराव मुळ्ये, हर्डीकर, जायदे चांदोरकर सुभेदार ही घराणी प्रसिद्ध आहेत. प्रा. नारायणराव कृष्ण शेजवळकर आणि त्यांचे पुत्र श्री, विवेक (सध्या)- असे- दोघेही पिता पुत्र ग्वाल्हेरचे महापौर. आजही इन्दूरचे महापौर श्री. मोघे म्हणून आहेत. इंदोरची करकरे, सरवटे, भवाळकर, मोघे घराणी, मुकुंद सखाराम नेवाळकर हे मध्यप्रदेशचे विद्यानसभा अध्यक्ष होते. पद्मभूषण डॉ. शालिनीताई मोघे या ख्यातनाम समाजसेवक सरवटे यांच्या कन्या! मराठी काव्याला पुलकीत करणारी तरल भाववृत्ती, ओजस्विता, गेयता, वैचारिक समृद्धी आशयघनता, अशा अनेक सद्गुणांच्या अलंकारांनी पूर्ण नटलेली कुलवधू म्हणून सर्व प्रथम आधुनिक काळात पुढे आणले- ते भास्कर रामचंद्र तांबे, काळेले, हे ग्वाल्हेरचे - मध्यप्रदेशातले हेमचंद्र खांडेकर हे पार्लमेंटरी सेक्रेटरी होते. श्री. लक्ष्मण आत्माराम काटदरे हे कम्युनिस्ट पार्टीचे मान्यवर पुढारी, सरदार माधवराव किबे हे मान्यवरही इंदोरचे पद्मभूषण व्ही.एस.सरवटे हे भारतीय घटना समितीचे एक मान्यवर सभासद होते. अलाहाबादचे पित्रे घराणे मोठे आहे. पं. वासुदेव भट्ट कोवई (इ.स.१०३१), पं. भैरवभट्ट कोवई (इ.स. १५८२) पं. कृष्ण भट्ट बखले (ई.स.१५८३), पं नारायण भट्ट आडर्ये, (इ.स. १६४०)... या असामान्य कार्यकर्तृत्वाच्या पंडितांनी आपल्या स्वयंभू गुणांमुळे आणि लखलखीत पांडित्यामुळे बनारसच्या पंडितसभेमध्ये मानाचे

स्थान निर्माण केले. धर्मसभेमध्ये, या लोकांच्या अर्धव्यूची सही संमती पत्रांत, तसेच निर्णयपत्रामध्ये आवश्यक होती. नंतर महाराष्ट्रातून बनारसकडे गेलेल्या अनेक ब्राह्मणांना यांचा आधार वाटायचा. हिमाचल प्रदेशामध्ये संन्यस्त वृत्तीच्या डॉ. इंदुताई टिकेकरांचे कार्य एवढे मोठे आहे, की प्रख्यात सामाजिक कार्यकर्ते डॉ. सुंदरलाल बहुगुणा यांनी पुणे येथे टिळक स्मारक मंदिरामध्ये दिनांक २८ ऑगस्ट २००० या दिवशी आपल्या भाषणात सांगितले, की- 'डॉ इंदुताई टिकेकर यांचे निःस्वार्थीपणाने चाललेले सामाजिक कार्य जवळून पाहिल्यानंतर असे वाटते की 'महाराष्ट्र आजही जिवंत आहे!'.... ही सभा डॉ. इंदुताई टिकेकरांविषयी नव्हती. या सभेतला एक श्रोता मी होतो.

- बनारसच्या नागरी प्रचारिणी सभेचे श्री. माधवरावजी सप्रे, हे रामपूरचे घराणे. बनारसला आणखी एका सप्रे यांची वेदपाठशाळा होती. न्यायदानाच्या क्षेत्रामध्ये जस्टिस तांबे, जस्टिस मुळ्ये, जस्टिस गोळवळकर पितापुत्र दोघेही, जस्टिस हाडीकर, जस्टिस देव, जस्टिस गोळविलकर, जस्टिस प्रकाश नावलेकर अशी सर्व मंडळी याच समाजाची पण उत्तरेकडची! अनेक वर्षापूर्वी उत्तर भारतात स्थानिक झालेली!

- श्री गणेश वासुदेव मावळकर- हे सन्मान्य लोकांमध्येही श्रेष्ठ असलेले व्यक्तिमत्त्व- त्यावेळच्या महाराष्ट्र गुजराथ या विशाल राज्याच्या विधान सभेचे पहिले सभापती होते. नंतर ते लोकसभेचे पहिले सभापती झाले. श्री. सीतारामपंत खेर हे उत्तरप्रदेश विधान सभेचे अध्यक्ष होते. श्री. पुरुषोत्तम मावळकर, हे श्री. ग. वा. मावळकरांचे चिरंजीव! तसेच श्री. के.सी. तथा कृष्णचंद्र पंत हे गोविंद वल्लभपंत पराडकरांचे चिरंजीव... पितापुत्र लोकसभा सदस्य झालेली जी काही थोडीच कुटुंबे त्यातले हे! आजही स्वानंद किरकिरे, तरल कल्पनांचा. भावुक कवि म्हणूनच हिन्दी काव्य-गीत प्रांतात नाव करून आहे. अँवार्डस मिळवतोय. कलकत्याचे श्रीकांत बाक्रे प्रसिद्ध शास्त्रीय गायक होते. पं. गुण्ये यांच्या नावावर वार्षिक संगीत समारोह अलाहाबादला भरतो. पं उदय भवाळकर हे तरुण गवई धृपद-धमार गायक म्हणून प्रसिद्ध आहेत. श्री. गणेश गोपाळ आठल्ये या आद्य क्रांतीकारकांपैकी एका तरुणाने कलकत्ता येथे बाँब बनविला होता. इंदूरच्या तात्यासाहेब सरवटे यांच्या इतर दोन्ही मुली डॉ. मालिनी हरमळकर व कालिंदी सरवटे या स्वातंत्र्य चळवळीतल्या अग्रेसर कार्यकर्त्या. उज्जयिनीचे पद्मभूषण डॉ विष्णुपंत वाकणकर यांनी सरस्वती नदीचा शोध लावला. श्री. गोविंदराव नानल, हे हैद्राबाद काँग्रेसचे नेते व त्या चळवळीचे अर्धव्यू होते. हैद्राबाद स्टेट काँग्रेसचे पहिले अध्यक्ष होते. इंदोरचे विष्णू चिंचाळकर हे ख्यातकीर्त नाट्यधर्मी. त्यांचे अनेक शिष्य हिन्दी-नाट्यभूमी गाजवत आहेत.- तुषार खांडेकर., दमयंती तांबे, करकरे हे क्रीडांगण गाजवत आहेत.

- मित्रानो!.... महाराष्ट्राबाहेर दूरवर राहूनही सामाजिक, सांस्कृतिक, राजकीय कार्यक्षेत्रात अग्रेसर असलेली ही काही नांवे म्हणजे-पाण्यामध्ये हिमनग फक्त एक दशांशवर दिसतो. बाकी नऊ दशांश पाण्याखाली असतो तसे आहे. खूप खूप नांवे आहेत. मध्यप्रदेश, गुजरात, ओरिसा, बंगाल, बिहार, हिमाचल प्रदेश... अशा

(पुढील मजकुर पान नं. १७ वर पहा)

(पान नं. ११ वरून)

अनेकानेक प्रदेशांतून अनेक कऱ्हाडा व्यक्तित्वांनी आपल्या स्वयंभू गुणामुळे, प्रचारकी प्रसिद्धि न मिळविता, अप्रकाशित राहूनच मोठी मोठी कार्ये केली. भोपाळचे माधवराव सप्रे म्युझियम, हैद्राबादची हर्डीकर बाग,

ग्वाल्हेरचे गर्दे स्मारक, लोकसभेचे मावळंकर सभागृह, बंगलोरचा हर्डीकर स्केअर यासारखी अनेकानेक स्मारके त्याची साक्षीदार आहेत. ही लेखमाला अशीच चालू राहिली; तर आपणाला याविषयी भरपूर माहिती देत रहाण्याचा मानस आहे.... आपणापैकी कोणीही ही माहिती वाचून गर्व-वाही होणार नाही.'... पण आपण अगदीच सामान्य

आहोत; आपलें कोठेही नांव नाही अशी भावना आपल्यापैकी काहींची झालेली असेल तर ती पूर्ण धुवून टाका, आणि या लोकांचे कार्य समोर आणा एवढेच केलेत तर मरगळ दूर होईल.- आणि म्हणावेसे वाटेल-
“उत्तिष्ठत जाग्रत प्राप्य वरान् निबोधत!”

संपर्क : अवधूत हर्डीकर

१६, ए, गणेशकृपा सोसायटी,

परमहंस नगर, पौड रोड, पुणे - ४११ ०३८

फोन : ०२०-२५३८०२०१

नेहमीच वाचा :

www.thekarhaadaa.org